ឯកសារបកប្រែ
TRANSLATION/TRADUCTION
ថ្ងៃ ខែ ឆ្នាំ (Date): 02-Sep-2014, 13:50
CMS/CFO: Sann Rada

នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល
អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា

ព័ត៌មានពិស្តារអំពីការដាក់ឯកសារ

សំណុំរឿងលេខ: ០០២/១៩-០៩-២០០៧-អ.វ.ត.ក-អ.ជ.ស.ដ/អ.ជ.ត.ក

ភាគីដាក់ឯកសារ: ក្រុមមេធាវីការពារក្ដី នួន ជា

ដាក់ជូន: អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល

ភាសាដើម: អង់គ្លេស

កាលបរិច្ឆេទឯកសារ: ថ្ងៃទី ០២ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ២០១៤

ចំណាត់ថ្នាក់ឯកសារ

ចំណាត់ថ្នាក់ឯកសារ ស្នើឡើងដោយភាគីដាក់ឯកសារ: សាធារណៈ

ចំណាត់ថ្នាក់ឯកសារដោយ ក.ស.ច.ស ឬ អង្គជំនុំជម្រះ សាធារណៈ/Public

ចំណាត់ថ្នាក់ប្រភេទឯកសារ

ពិនិត្យឡើងវិញចំពោះឯកសារចំណាត់ថ្នាក់បណ្ដោះអាសន្ន:

ឈ្មោះមន្ត្រីកត់ត្រា:

ហត្ថលេខា:

សំណើទីពីរស្នើសុំឲ្យពិចារណាលើភស្តុតាងបន្ថែមទាក់ទងនឹងបណ្ដឹងសាទុក្ខប្រឆាំងនឹងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៅក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១

ដាក់ដោយ៖

ក្រុមមេធាវីការពារក្ដី នួន ជា៖

សុន អរុណ

Victor KOPPE

ព្រុំ ផល្លា

សួន វិសាល

លីវ សុវណ្ណា

Joshua ROSENSWEIG
Doreen CHEN
Xiaoyang NIE

ចម្លងជូន៖

សហជនជាប់ចោទ

សហព្រះរាជអាជ្ញា៖

ជា លាង

Nicholas KOUMJIAN

សហមេធាវីតំណាងដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណី

ពេជ អង្គ

Marie GUIRAUD

អនុលោមតាមវិធាន ១០៤(១) និង ១០៨(៧) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា ("វិធានផ្ទៃក្នុង") មេធាវីការពារក្តី នួន ជា ("មេធាវីការពារក្តី") តទៅនេះសូមដាក់សំណើនេះ ស្នើសុំឱ្យពិចារណាទៅលើភស្តុតាងបន្ថែម ("សំណើសុំពិចារណាទៅលើភស្តុតាងបន្ថែម") ពាក់ព័ន្ធនឹងបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់មេធាវីការពារក្តីដែលនឹងត្រូវដាក់ក្នុងពេលឆាប់ៗខាងមុខនេះប្រឆាំងនឹងសាលក្រមសំណុំរឿង ០០២/០១។

I. ប្រវត្តិនីតិវិធី

1. នៅថ្ងៃទី ២៥ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១២ មេធាវីការពារក្តីបានដាក់សំណើសុំឱ្យមានការស៊ើបអង្កេតទៅលើការជ្រៀតជ្រែកផ្នែកនយោបាយនៅក្នុងដំណើការរបស់សាលាក្តីខ្មែរក្រហម ដោយផ្អែកទៅលើការចោទប្រកាន់របស់អតីតសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតអន្តរជាតិ Kasper-Ansermet នៅពេលដែលគាត់លាឈប់ពីតំណែងរបស់គាត់នៅការិយាល័យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត[1]។ នៅថ្ងៃទី ២២ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១២ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបដិសេធសំណើនោះ[2] ហើយនៅថ្ងៃទី ២៤ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១២ មេធាវីការពារក្តីបានដាក់បណ្តឹងសាទុក្ខភ្លាម[3]។ នៅក្នុងខែ មករា ឆ្នាំ ២០១៣ ចៅក្រម Marcel Lemonde ដែលជាអតីតចៅក្រមស៊ើបអង្កេតមុនចៅក្រម Kasper-Ansermet បានចេញផ្សាយសៀវភៅមួយក្បាលដែលនៅក្នុងសៀវភៅនោះគាត់បានបញ្ចេញព័ត៌មានសម្ងាត់នៅពេលមុនពាក់ព័ន្ធនឹងកិច្ចស៊ើបសួរនៅ អ.វ.ត.ក ដែលបញ្ជាក់គាំទ្រយ៉ាងខ្លាំងចំពោះការចោទប្រកាន់ផ្សេងៗរបស់ចៅក្រម Kasper-Ansermet។ នៅថ្ងៃទី ១៥ ខែ មីនា ឆ្នាំ ២០១៣ មេធាវីការពារក្តីបានដាក់សំណើមួយជូនអង្គជំនុំជម្រះ ស្នើសុំឱ្យពិចារណាទៅលើសេចក្តីដកស្រង់មួយចំនួនចេញពីសៀវភៅរបស់ Lemonde ជាភស្តុតាងបន្ថែម នៅក្នុងពេលធ្វើសេចក្តីសម្រេចទៅលើបណ្តឹងសាទុក្ខដែលនឹងត្រូវដាក់ជូននៅពេលឆាប់ៗខាងមុខ[4]។ នៅថ្ងៃទី ២៥ ខែ មីនា ឆ្នាំ ២០១៣ អង្គជំនុំជម្រះបានសម្រេចទៅលើសំណើសុំពិចារណាទៅលើភស្តុតាងបន្ថែម និងអង្គសេចក្តីនៃបណ្តឹងសាទុក្ខ

---

[1] ឯកសារលេខ **E189** "សំណើសុំឱ្យមានវិធានការជាបន្ទាន់ ដោយអនុលោមតាមវិធាន ៣៥" ថ្ងៃទី ២៥ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១២។

[2] ឯកសារលេខ **E189/3** "សេចក្តីសម្រេចលើសំណើសុំឱ្យមានវិធានការជាបន្ទាន់ ដោយអនុលោមតាមវិធាន ៣៥ នៃវិធានផ្ទៃក្នុង" ថ្ងៃទី ២២ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១២។

[3] ឯកសារលេខ **E189/3/1/1** "បណ្តឹងសាទុក្ខភ្លាមប្រឆាំងនឹងសេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើសំណើសុំឱ្យមានវិធានការជាបន្ទាន់ ដោយអនុលោមតាមវិធាន ៣៥" ថ្ងៃទី ២៤ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១២។

[4] ឯកសារលេខ **E189/3/1/7** "សំណើសុំពិចារណាភស្តុតាងបន្ថែម" ថ្ងៃទី ១៥ ខែ មីនា ឆ្នាំ ២០១៣។

ដោយបដិសេធសំណូមពរនៅក្នុងសំណើសុំទាំងពីរ[5]។ ទាក់ទិននឹងសំណើសុំឱ្យពិចារណាទៅលើភ័ស្តុតាងបន្ថែម អង្គជំនុំជម្រះយល់ឃើញថា សេចក្តីសម្រេចរបស់ខ្លួនមិនបានធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់ "សិទ្ធិរបស់មេធាវីការពារក្តីក្នុងការដាក់សំណើសុំសាជាថ្មីនាពេលខាងមុខ ដោយផ្អែកលើភ័ស្តុតាង និងទឡ្ហីករណ៍ដែលមាននៅក្នុងសំណើនេះឡើយ"[6]។

2. នៅថ្ងៃទី ៣១ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១៣ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបញ្ចប់សវនាការលើភ័ស្តុតាងក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១ ដោយមានការលើកទឡ្ហីករណ៍ដោយផ្ទាល់មាត់នៅថ្ងៃសវនាការចុងក្រោយ។ នៅថ្ងៃទី ៧ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០១៤ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានប្រកាសសាលក្រមនៅក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១ ដោយផ្តន្ទាទោស នួន ជា និង ខៀវ សំផន ចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្ម ទាំងអស់ដែលត្រូវបានចោទប្រកាន់ និងដាក់ទោសជនជាប់ចោទម្នាក់ៗឱ្យជាប់ពន្ធនាគារអស់មួយជីវិត ("សាលក្រម សំណុំរឿង ០០២/០១")[7]។ ក្នុងពេលដំណាលគ្នានឹងការចេញសាលក្រមនេះដែរ អង្គជំនុំជម្រះបានចេញសេចក្តីសម្រេចស្តាពរស្តីពីសាក្សី អ្នកជំនាញ និងដើមបណ្តឹង រដ្ឋប្បវេណីទាំងអស់ ដែលត្រូវបានស្នើសុំឱ្យផ្តល់សក្ខីកម្មនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះ ("សេចក្តីសម្រេចស្តាពរស្តីពីសាក្សី")[8]។

II. ភ័ស្តុតាងបន្ថែម

ក. កិច្ចសម្ភាសន៍ដោយចៅក្រម Cartwright នៅឯវិទ្យាស្ថាន Aspen

3. ឯកសារថ្មីទីមួយគឺវីដេអូអំពីបទសម្ភាសន៍របស់ចៅក្រម Cartwright នៅឯវិទ្យាស្ថាន Aspen នៅក្នុងទីក្រុងវ៉ាស៊ីនតោន ឌី.ស៊ី ក្នុងខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១៣ ("បទសម្ភាសន៍ចៅក្រម Cartwright")។

---

[5] ឯកសារលេខ **E189/3/1/8** "សេចក្តីសម្រេចលើ "បណ្តឹងសាទុក្ខឧទ្ធរណ៍ភ្លាមៗរបស់ នួន ជា ប្រឆាំងនឹងសេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងស្តីពីសំណើសុំឱ្យមានចំណាត់ការជាបន្ទាន់តាមវិធាន ៣៥"" ថ្ងៃទី ២៥ ខែ មីនា ឆ្នាំ ២០១៣។

[6] ឯកសារលេខ **E189/3/1/8** "សេចក្តីសម្រេចលើ "បណ្តឹងសាទុក្ខឧទ្ធរណ៍ភ្លាមៗរបស់ នួន ជា ប្រឆាំងនឹងសេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងស្តីពីសំណើសុំឱ្យមានចំណាត់ការជាបន្ទាន់តាមវិធាន ៣៥"" ថ្ងៃទី ២៥ ខែ មីនា ឆ្នាំ ២០១៣ កថាខណ្ឌ ១១។

[7] ឯកសារលេខ **E313** "សាលក្រមសំណុំរឿង ០០២/០១" ថ្ងៃទី ០៧ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០១៤ ("សាលក្រមសំណុំរឿង ០០២/០១")។

[8] ឯកសារលេខ **E312** "សេចក្តីសម្រេចស្តាពរស្តីពីសាក្សី អ្នកជំនាញ និងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ដែលត្រូវស្តាប់សក្ខីកម្មនៅក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១" ថ្ងៃទី ០៧ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០១៤ ("សេចក្តីសម្រេច ស្តាពរស្តីពីសាក្សី")។

វីដេអូនេះមាននៅក្នុងសំណុំរឿង ០០២ ប៉ុន្តែមិនត្រូវបានទទួលយកជាភ័ស្តុតាងឡើយ[9]។ មេធាវី ការពារក្តីបានស្នើសុំឱ្យមានការទទួលយកវីដេអូនេះជាភ័ស្តុតាងនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៅក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០២ អនុលោមតាមវិធាន ៨៧(៤) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង[10]។

4. យោងតាមប្រតិចារឹកផ្ទៃក្នុងដែលបង្កើតឡើងដោយមេធាវីការពារក្តី នួន ជា ដែលសម្រង់សំខាន់ៗនៃវីដេអូមានដូចខាងក្រោមនេះ៖

> គំរូតុលាការកូនកាត់នេះ គឺជាលទ្ធផលនៃកិច្ចចចារដែលមានលក្ខណៈនយោបាយ និងពិបាកមែនទែន។ ភាគីកម្ពុជាបានស្នើសុំឱ្យអង្គការសហប្រជាជាតិបង្កើតតុលាការនេះឡើង ប៉ុន្តែមួយរយៈខ្លីក្រោយមក សំណើនេះលែងមានភាពសមស្រប ចំពោះគោលបំណងនយោបាយរបស់ពួកគេទៀតទេ ហើយចាប់ពីពេលនោះមក ពួកគេបានធ្វើកិច្ចការច្រើន មេដឹកនាំបានធ្វើកិច្ចការច្រើនតាមដែលអាចធ្វើបាន ដើម្បីរារាំងតុលាការនេះ ហើយធ្វើឱ្យតុលាការនេះស្ថិតនៅក្នុងព្រំដែនកំណត់មួយដែល ពួកគេចង់បាន។ […]
>
> ដូច្នេះ តើ [អ.វ.ត.ក] បំពេញការងារបានល្អយ៉ាងម៉េច? នៅក្នុងកម្រិតខ្លះ គឺល្អមែនទែន។ ខ្មែរក្រហមបានលុបបំបាត់ចោលបញ្ញវន្ត ដូច្នេះពុំមានចៅក្រមឡើយ។ ប្រសិនបើមានចៅក្រម គឺមានតិចតួចមែនទែនដែលបានរស់រានមានជីវិតពីរបបនោះ និងមានមេធាវីតិចតួចណាស់ដែលរួចផុតពីសេចក្តីស្លាប់ ប្រសិនបើមាន។ ដូច្នេះ ពុំមានមូលដ្ឋានក្នុងការកសាងវិជ្ជាជីវៈតុលាការ និងផ្នែកច្បាប់នៅក្នុងប្រទេសទេ។
>
> […]
>
> អ្វីដែលខ្ញុំនិយាយពីមុន គឺមានន័យថា ខ្ញុំជឿជាក់ថា ការជំនុំជម្រះក្តីកំពុងតែមានឥទ្ធិពល។ ការជំនុំជម្រះកំពុងតែបង្ហាញឱ្យឃើញថាតើការជំនុំជម្រះ "ដ៏ត្រឹមត្រូវ" មួយ

---

[9] សូមមើល ឯកសារលេខ **E305/12.38R** បទសម្ភាសន៍ជាមួយចៅក្រម Cartwright ថ្ងៃទី ០៦ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១៣។

[10] ឯកសារលេខ **E307/5.2** "ឧបសម្ព័ន្ធ ក៖ បញ្ជីឯកសារបឋមសម្រាប់សំណុំរឿង ០០២/០២ ថ្ងៃទី ២៩ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៤ លេខ ២១។

អាចអនុវត្តបានបែបណា – ខ្ញុំមិនជឿថាមានការជំនុំជម្រះប្រកបដោយយុត្តិធម៌ ពេញលេញទេ ហើយវាពិតជាពិបាកណាស់ក្នុងស្ថានភាពនេះ។ ប្រជាជនឱ្យតម្លៃ ចំពោះតុលាការនេះ។ ការស្ទង់មតិទៅលើប្រជាជនកម្ពុជាបង្ហាញឱ្យឃើញពីការកើន ឡើងនូវទំនុកចិត្តលើតុលាការនេះ។ ដូច្នេះ វាមានសារៈសំខាន់ណាស់។ ផ្នែកនយោបាយវិញ វាមិនស្រួលឡើយ។ រដ្ឋាភិបាល ហ៊ុន សែន នៅពេលនេះចង់ឱ្យយើងចាកចេញ។ ពិតណាស់ ពួកគេមិនចង់ឱ្យមានការជំនុំជម្រះតទៅទៀតឡើយ ក្រៅពីការជំនុំជម្រះមួយដែលយើងកំពុងតែដំណើរការនេះ។ អាចនិយាយបានថា ការចចារវវាងអង្គការសហប្រជាជាតិ និងរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាបាននាំឱ្យមានការ ប្រគល់ខ្លួនជនជាប់ចោទដែលមានសក្តានុពលមួយក្រុមទៅឱ្យតុលាការយ៉ាងស្រួលៗ ហើយយើងនឹងមិនជំនុំជម្រះទោសអ្នកទាំងអស់នោះគ្រប់គ្នានោះទេ មិនមែនជនទាំងឡាយដែលមិនស្ថិតនៅក្នុងក្រុមជនជាប់ចោទមួយក្រុមតូចនោះ ដែលខ្ញុំយល់ថាមាន ចំនួនពី ៥ នាក់ ទៅ ១០ នាក់ ទៀតនោះ។ ដូច្នេះ ដូចដែលខ្ញុំបាននិយាយពីមុនអីញ្ចឹង វាពិតជាមិនមែនជាគំរូដ៏ល្អឥតខ្ចោះនោះឡើយ។ ក្នុងផ្នែកនយោបាយ នាយករដ្ឋមន្ត្រី នៅពេលមួយចំនួន បានធ្វើអត្ថាធិប្បាយដែលមានផលប៉ះពាល់ដល់លទ្ធភាពរបស់ យើងដែលត្រូវបង្ហាញឱ្យថាមានភាពសត្យានុម័ត។ ហើយយើងមិនអាចធ្វើអ្វីបានឡើយ ក្រៅតែពីប្រាប់ដល់ជនជាប់ចោទជានិច្ចថា យើងមិនទទួលរងឥទ្ធិពលពីការអត្ថាធិប្បាយនេះឡើយ។ យើងពុំមានគណៈវិនិច្ឆ័យ (jury)ឡើយ ដូច្នេះ ពួកគេពុំ ទទួលរងឥទ្ធិពលដោយគណៈវិនិច្ឆ័យនេះទេ។ ដូច្នេះ ធ្វើមិនដឹងមិនឮចំពោះគាត់ទៅ។ ប៉ុន្តែគាត់នឹងមិនឈប់ឡើយ។

[...]

ពាក់ព័ន្ធនឹងខ្មែរក្រហម ចំណុចនេះមានសារៈសំខាន់ណាស់នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ក្នុងការដែលប្រជាជនចាប់ផ្តើមយល់ដឹងថានរណាដែលបានបង្កើតរបបដ៏គួរឱ្យខ្លាចនេះ ហើយហេតុអ្វីបានជាពួកគេបង្កើតរបបនេះឡើង។ ហើយមេដឹកនាំ និងជនជាប់

ចោទរបស់តុលាការនេះ មានឱកាសគ្រប់ពេល ដើម្បីធ្វើការពន្យល់អំពីមូលហេតុ ដែលពួកគេបានធ្វើ។ ហើយយូរៗម្តង ពួកគេបានធ្វើការពន្យល់អំពីមូលហេតុនេះ មិនញឹកញាប់ឡើយ ប៉ុន្តែយូរៗម្តងពួកគេបានធ្វើការពន្យល់ ហើយការពន្យល់នោះ មិនគួរឱ្យជឿជាក់ឡើយ។

ប្តីរបស់ខ្ញុំតែងតែមកអង្គុយស្តាប់នៅក្នុងសាលសវនាការនេះ ហើយគាត់និយាយថា គាត់បានឮពួកគេនៅជុំវិញខ្លួនគាត់និយាយថា ៖ “អូ! ចំជាឆ្កួតៗមែន!” ហើយលោកអ្នកដឹងទេ ការនិយាយបែបនេះ? នៅពេលជំនុំជម្រះ ចៅក្រមនៅជុំវិញខ្ញុំបាននិយាយ ខ្ញុំអត់យល់អ្វីដែលពួកគាត់និយាយទេ ប៉ុន្តែខ្ញុំយល់ឃើញថាវាជាការនិយាយមិនគួរសមទាស់តែសោះចំពោះភ័ស្តុតាងមួយចំនួន។ ហើយលោកអ្នកអាចស្តាប់ឮពួកគាត់គ្រហឹមដោយខឹងសម្បាចំពោះរឿងរ៉ាវខ្លះដែលពួកគាត់កំពុងស្តាប់។ ចំណុចនេះមានសារៈសំខាន់ខ្លាំងណាស់ចំពោះប្រជាជនដែលមើលឃើញសកម្មភាពនេះផ្ទាល់។

ប៉ុន្តែសម្រាប់ខ្ញុំ អ្វីដែលសំខាន់បំផុតនោះគឺ គ្មានទេនិទណ្ឌភាព។ យើងមិនអាចសន្យាបែបនេះបានទេ ពីព្រោះមានជនផ្តាច់ការច្រើនណាស់ដែលនឹងរួចផុតពីទោសទណ្ឌ ហើយនឹងមិនត្រូវបានយកមកជំនុំជម្រះទោសឡើយ។ ប៉ុន្តែ ការភ័យខ្លាចគេយកមកជំនុំជម្រះទោសនៅថ្ងៃណាមួយនោះ ទំនងជាអាចធ្វើឱ្យពួកគេបន្ថយសកម្មភាពរបស់ពួកគេបន្តិច។ វាហាក់ដូចជាមិនមានលទ្ធផលឡើយនៅក្នុងប្រទេសស៊ីរី ប៉ុន្តែលោកអ្នកមិនដឹងឡើយ។ ខ្ញុំយល់ថា យើងមិនអាចសន្យាបានឡើយ នៅគ្រប់ទីកន្លែងទាំងអស់ក្នុងពិភពលោក។ ប៉ុន្តែ យ៉ាងហោចណាស់ ម្តងម្កាលយើងអាចសន្យាថា ជនផ្តាច់ការម្នាក់នឹងត្រូវនាំខ្លួនយកមកជំនុំជម្រះទោស និងត្រូវធ្វើឱ្យអាម៉ាស់មុខ។ គ្មានទៀតឡើយការអួតអាងដោយមានឥទ្ធិពលទៅដល់ប្រជាជនអំពីទស្សនវិជ្ជាដ៏អាក្រក់ គំនិតអាក្រក់នៅក្នុងការធ្វើសេចក្តីសម្រេចរបស់ពួកគេ ការមិនបានយកចិត្តទុកដាក់ចំពោះប្រជាជនរបស់ពួកគេ។ ពួកគេបាននិយាយថា ពួកគេបានធ្វើបែបនេះ

ដោយសារតែពួកគេស្រលាញ់ប្រជាជនរបស់ពួកគេ។ ចោលម្សៀតមែន ពួកគេបាន ធ្វើបែបនេះ ដើម្បីអំណាច ឬមនោគមន៍វិជ្ជា ឬអ្វីផ្ទាល់ខ្លួនរបស់ពួកគេ។

[...]

វាមានលក្ខណៈងាយស្រួលច្រើនចំពោះខ្ញុំ និងចំពោះសហសេវិកអន្តរជាតិរបស់ខ្ញុំ ជាងសហសេវិកជាតិរបស់ខ្ញុំដែលពួកគាត់ទាំងអស់បានឆ្លងកាត់របបនេះ។

ចៅក្រមម្នាក់ក្នុងចំណោមចៅក្រមទាំងនោះគឺជាក្មេងម្នាក់នៅក្នុងសម័យនោះ ហើយ គាត់បានប្រាប់ខ្ញុំ។ ខ្ញុំមិនសួរសហសេវិករបស់ខ្ញុំអំពីបទពិសោធន៍របស់ពួកគាត់ឡើយ ប៉ុន្តែ យូរៗម្តង ពួកគាត់ស្ម័គ្រចិត្តនិយាយប្រាប់ដោយខ្លួនឯង ខ្ញុំយល់ឃើញថា វាជា ការឈឺចាប់ខ្លាំងណាស់ចំពោះខ្ញុំក្នុងការសួរដេញដោលពួកគាត់ ប៉ុន្តែគាត់បានប្រាប់ ខ្ញុំថា ឪពុកម្តាយរបស់គាត់ដែលជាគ្រូបង្រៀនទាំងពីរនាក់តាំងពីយូរមកហើយ បាន ចាកចេញពីផ្ទះសម្បែងរបស់ពួកគាត់ជាមួយនឹងកូនៗជារៀងរាល់យប់ទៅដេកក្នុង ព្រៃ ពីព្រោះនៅក្នុងព្រៃមានសុវត្ថិភាពជាង។ ក្នុងសម័យនោះ នៅក្នុងព្រៃពោរពេញ ទៅដោយសត្វពស់ និងសត្វខ្លា និងសត្វគ្រប់ប្រភេទទាំងអស់។ ប៉ុន្តែការងាររបស់ គាត់នៅពេលនោះ គឺដើរចាប់កណ្តុរ ឬកង្កែបនៅតាមវាលស្រែ នៅពេលថ្ងៃ ហើយ រូបគាត់មិនទទួលបានការអប់រំឡើយ ដោយពួកគេបានឈប់រៀនទាំងអស់គ្នា។ ប្រសិនបើគាត់ដើរចាប់សត្វមិនបានទេ គាត់ប្រាកដជាមិនមានអ្វីហូបឡើយនៅយប់ នោះ។

ឥឡូវនេះ ប្រសិនបើលោកអ្នកនៅចាំបាន ប្រជាជនភាគច្រើនបំផុតដែលត្រូវបានគេ បញ្ជូនទៅការដ្ឋានធ្វើការ ទទួលបានអង្ករចំនួន "ប៉ុននេះ" *[លោកស្រីធ្វើដៃបង្ហាញ]* ដើម្បីហូបក្នុងមួយថ្ងៃ ហើយកាលនោះគ្រាន់បើហើយ។ បន្ទាប់មករបបអាហារ កាន់តែតិចទៅៗ ជួនកាលពួកគាត់ទទួលបានតែទឹកបបរប៉ុណ្ណោះ ហើយគាត់ពុំមាន

ស្អីហួបទេ។ មានក្មេងអត់ឃ្លានជាច្រើន។ វាជាស្ថានភាពលំបាកណាស់សម្រាប់រូបគាត់នៅពេលនេះ។

កាលពីថ្មីៗកន្លងទៅ យើងបានស្តាប់សាក្សីម្នាក់ដែលមានទស្សនៈគាំទ្រជនជាប់ចោទយ៉ាងច្បាស់ ដោយគាត់បាននិយាយថា ក្មេងៗមានភាពសប្បាយរីករាយក្នុងការចូលរួមក្នុងកងកុមារ ហើយដើររកម្ហូបអាហារ និងបំពេញការងារដែលគេដាក់ឱ្យធ្វើ។ ហើយខ្ញុំបានសរសេរលើក្រដាសតូចមួយហុចឱ្យសហសេវិករបស់ខ្ញុំ គឺចៅក្រមរូបនេះ ដោយសួរគាត់ថា ៖ “តើលោកយល់ស្របនឹងការលើកឡើងនេះទេ?” ហើយគាត់គ្រាន់តែបញ្ចេញទឹកមុខដាក់ខ្ញុំដែលមានភាពក្រៀមក្រំមែនទែន។

[…]

ប៉ុន្តែ [ចៅក្រមខ្មែរម្នាក់ទៀតដែលមិនត្រូវបានបញ្ជាក់ឈ្មោះ] ត្រូវបានចាកចេញនៅថ្ងៃដំបូងនៅពេលដែលមានការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ ដោយគាត់ត្រូវបានគេដាក់ខ្នោះ ពីព្រោះពួកគេគិតថាគាត់គឺជាមនុស្សរបស់អតីតរបប លន់ នល់ ដែលត្រូវបានទម្លាក់ចេញពីអំណាច។ នៅពេលនោះ គាត់មានអាយុ ១៨ ឆ្នាំ ហើយគាត់គឺជាសិស្ស ហើយមានមនុស្សម្នាក់និយាយថា ៖ “ទេ ទេ គាត់មិនមែនជាមនុស្សរបស់ លន់ នល់ ទេ”។ ដោយសារហេតុផលណាមួយ ខ្មែរក្រហមបានដោះលែងរូបគាត់។ មិនឮគេនិយាយឡើយ ពីព្រោះពួកគេមិនខ្វល់ថាប្រជាជនមានកំហុស ឬគ្មានកំហុសឡើយ។ វាមិនពាក់ព័ន្ធទេ។

ហើយគាត់មិនអាចចាកចេញពីទីក្រុងឱ្យបានលឿនដើម្បីគេចចេញពីពួកគេឡើយ ហើយគាត់បានទៅធ្វើការនៅការដ្ឋានទំនប់មួយ។ ហើយរហូតមកដល់ពេលដែលគាត់ធ្វើការជំនុំជម្រះលើកដំបូងដែលពាក់ព័ន្ធនឹងប្រធានគុកទួលស្លែងដ៏ល្បី ទើបគាត់ដឹងថាមានអ្វីដែលបានកើតឡើងចំពោះប្រធានការដ្ឋានរបស់គាត់ ពីព្រោះគាត់ត្រូវបានគេនាំខ្លួនយកចេញទៅនៅថ្ងៃមួយ ហើយបាត់គាត់រហូត។ គាត់ត្រូវបានគេសម្លាប់

នៅទួលស្លែង។ ហើយមូលហេតុដែលគេនាំខ្លួនគាត់ចេញទៅនោះ គឺដោយសារទំនប់បានចាប់ផ្តើមសាងសង់នៅទីនោះ ដែលមានចម្ងាយ ២០ គ.ម ហើយទំនប់នោះត្រូវគេកំណត់ឱ្យមកជួបប្រសព្វគ្នានៅត្រង់ "នេះ" ហើយវាអត់ជួបប្រសព្វគ្នានៅចំកណ្តាល ពីព្រោះពួកគេមិនបានប្រើប្រាស់ឧបករណ៍ទំនើប ដើម្បីរៀបចំគម្រោងថាតើត្រូវសាងសង់ទំនប់នេះរបៀបណាឡើយ។ ដូច្នេះ លោកអ្នកដឹងទេ? មនុស្សជាច្រើនត្រូវបានសម្លាប់ ដោយសារតែទំនប់នោះមិនបានជួបប្រសព្វនៅចំកណ្តាល។ ហើយខ្ញុំសួរថា ៖ "ទំនប់នោះយ៉ាងម៉េចទៅ?" គាត់ឆ្លើយថា ៖ "ទំនប់នោះទុកអញ្ចឹងទៅ"។ ប្រជាជនរាប់ពាន់នាក់បានស្លាប់ដោយសារតែគម្រោងឥតប្រយោជន៍បែបនេះ។

ដូច្នេះ បទពិសោធន៍របស់ពួកគាត់ ខ្ញុំមិនដឹងថាតើពួកគាត់អង្គុយស្តាប់រហូតដល់បញ្ចប់បែបណានោះឡើយ។ ហើយការដែលខ្ញុំអាចស្តាប់ឮពួកគាត់គ្រហឹម ពួកគាត់មិនប្រែទឹកមុខមាំរបស់ពួកគាត់ឡើយ ប៉ុន្តែខ្ញុំអាចស្តាប់ឮពួកគាត់។ ខ្ញុំយល់ឃើញថាវាជារឿងសាមញ្ញ បើប្រៀបធៀបទៅនឹងអ្វីដែលពួកគាត់អាចនិយាយចេញមក និងអាចធ្វើបាន។ (សេចក្តីបញ្ជាក់បន្ថែម)

ខ. សម្រង់ចេញពីសៀវភៅចៅក្រម Lemonde

5. ឯកសារថ្មីទីពីរ គឺជាសម្រង់រួមចេញពីសៀវភៅរបស់ Marcel Lemonde មានចំណងជើងថា *Un Juge Face aux Khmers Rouges* ដែលបានដាក់ជូនអង្គជំនុំជម្រះនេះកាលពីមុនរួចហើយ ("សៀវភៅ Lemonde")[11]។ មេធាវីការពារក្តីកត់សម្គាល់ថា មេធាវីការពារក្តី ខៀវ សំផន បានស្នើសុំឱ្យមានការទទួលយកសៀវភៅ Lemonde នេះ ជាភស្តុតាងនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះ

[11] *សូមមើល* ឯកសារលេខ **E189/3/1/7.1.1** "ឯកសារភ្ជាប់ ១"។ ឯកសារលេខ **E189/3/1/7.1.2** "ឯកសារភ្ជាប់ ២"។ ឯកសារលេខ **E189/3/1/7.1.3** "ឯកសារភ្ជាប់ ៣"។ ឯកសារលេខ **E189/3/1/7.1.4** "ឯកសារភ្ជាប់ ៤"។ ឯកសារលេខ **E189/3/1/7.1.5** "ឯកសារភ្ជាប់ ៥"។

សាលាដំបូងក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១[12]។ សំណើសុំនោះត្រូវបានបដិសេធ[13]។ មេធាវីការពារក្តី នួន ជា កាលពីពេលថ្មីៗនេះ បានស្នើសុំឱ្យមានការទទួលយកសម្រង់ដូចគ្នានេះនៅក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០២។

6. សម្រង់សំខាន់ៗរួមមាន៖

ក. វាច្បាស់ណាស់ថា ខាងក្រោយខ្នងចៅក្រមកម្ពុជាមានអ្នកញាក់ខ្សែរចេញពីក្នុងរដ្ឋាភិបាល (ទំព័រ៣២)។

ខ. ខ្ញុំទើបតែដឹងនៅពេលក្រោយៗមកថា ពួកគេលឿនជាងយើងមួយជំហាន ដោយសារពួកគេកំពុងតែរៀបចំរារាំងកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីណាដែលអាចត្រូវបានគេចាត់ទុកថាជាការអាម៉ាស់ខាងនយោបាយ (ទំព័រ៣៧-៣៨)។

គ. នៅក្នុងការយល់ឃើញពេលក្រោយៗមក ខ្ញុំមានមន្ទិលសង្ស័យថា រដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាមានផែនការគិតទុកជាមុនយ៉ាងច្បាស់លាស់។ មេដឹកនាំប្រហែលជាធ្វើតាមហេតុផលយ៉ាងសាមញ្ញ ឬដដែលៗ ថាតើមានបញ្ហាអ្វីក្នុងការប្តូរចៅក្រម? យ៉ាងណាក៏ដោយ ចៅក្រមនៅទីនោះដើម្បីធ្វើតាមបញ្ជាតែប៉ុណ្ណោះ? (ទំព័រ៥០)។

ឃ. នៅក្នុងស្ថានភាពដ៏លំបាកនេះ ខ្ញុំទទួលបានការសំដែងការគាំទ្រពីចៅក្រមកម្ពុជាម្នាក់ដែលផ្តល់កំលាំងចិត្តដល់ខ្ញុំ ដោយសារគាត់បង្ហាញឱ្យខ្ញុំឃើញនូវទំនុកចិត្តដ៏ច្រើនលើគាត់។ ដោយមិននិយាយវែងឆ្ងាយ គាត់ពន្យល់ថា រដ្ឋាភិបាលកំពុងតែរង់ចាំមើលរឿងតែមួយគត់ ដែលនោះគឺ ការចាកចេញរបស់ខ្ញុំ។ ប្រតិកម្មរបស់ខ្ញុំដែលខុសគ្នាយ៉ាងស្រឡះពីប្រតិកម្មនានាដែលធ្លាប់ទទួលបានពីអ្នកការទូត ឬអ្នកនយោបាយ ខ្ញុំជាមនុស្សតែម្នាក់គត់ដែលបង្កើតបញ្ហា។ ខណៈដែលគាត់បរិយាយបន្តអំពីសង្គមកម្ពុជា ចៅក្រមម្នាក់នេះបន្ថែមថា ខ្ញុំត្រូវតែប្រយ័ត្នប្រយែង

---

[12] ឯកសារលេខ **E280** "សំណើលើកទី១ សុំដាក់បញ្ចូលអត្ថបទដកស្រង់ចេញពីសៀវភៅលោក Marcel LEMONDE នៅក្នុងកិច្ចពិភាក្សាដេញដោល" ថ្ងៃទី ១០ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៣។ ឯកសារលេខ **E280/2** "សំណើលើកទី២ សុំដាក់បញ្ចូលអត្ថបទដកស្រង់ចេញពីសៀវភៅលោក Marcel LEMONDE នៅក្នុងកិច្ចពិភាក្សាដេញដោល" ថ្ងៃទី ០៨ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣។

[13] ឯកសារលេខ **E280/2/1** "សេចក្តីសម្រេចលើសំណើសុំលើកទីពីររបស់ ខៀវ សំផន អនុលោមតាមវិធាន ៨៧(៤) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងសុំឱ្យទទួលយកអត្ថបទដកស្រង់ចេញពីសៀវភៅរបស់អតីតសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត LEMONDE (ឯកសារ E280/2)" ថ្ងៃទី ១៣ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០១៣។

ជាមួយចៅក្រមកម្ពុជាទាំងអស់៖ មិនថាឡើយពួកគេរស់នៅជាមួយការភ័យខ្លាចពីស្ថាប័ននយោបាយ ឬពួកគេមានទំនាក់ទំនងយ៉ាងជិតស្និទ្ធជាមួយស្ថាប័ននយោបាយនោះទេ តែពួកគេមិនអាចឲ្យជឿទុកចិត្តបាន ហើយក៏មិនឯករាជ្យដែរ។ នេះគឺជាពេលវេលាតែមួយគត់នៅក្នុងកំឡុងពេលនៃការស្នាក់នៅរបស់ខ្ញុំនៅប្រទេសកម្ពុជា ដែលមានមនុស្សនិយាយជាមួយខ្ញុំយ៉ាងស្មោះត្រង់បែបនេះ។

ង. ពុំមានការឆ្លើយតបពីភាគីម្ខាងទៀតទេ។ ខ្ញុំប្រាប់ក្រឡាបញ្ជីតាមទូរស័ព្ទឲ្យធ្វើការនិងកត់ត្រាអំពីការសន្ទនាទាំងអស់របស់គាត់។ ក្នុងរយៈពេលប៉ុន្មានសប្តាហ៍ក្រោយមក ក្រឡាបញ្ជីត្រូវបានគេបញ្ជូនចេញពីការិយាល័យមួយទៅការិយាល័យមួយ "ទូរស័ព្ទទៅគេមិនលើក" ឬទូរស័ព្ទចូលហើយ "ចូលលេខមិនត្រឹមត្រូវ"។ នៅពេលដែលក្រឡាបញ្ជីទូរស័ព្ទចូលនរណាម្នាក់ គាត់តែងតែត្រូវបានគេប្រាប់ថាបញ្ហានេះនឹងបញ្ជូនទៅថ្នាក់លើ ហើយគេសន្យាថានឹងទូរស័ព្ទមកគាត់វិញ ដោយមិនដែលទូរស័ព្ទមកវិញឡើយ។ មានតែប្រធានខុទ្ទការល័យរបស់មនុស្សម្នាក់ដែលត្រូវបានកោះហៅ ប៉ានប្រថុយជជែកស៊ីជម្រៅលើបញ្ហាពិត ពិសេសចំពោះមន្ត្រីជាន់ខ្ពស់បែបនេះ គេមិនអាចត្រូវបានកោះហៅទេ ព្រោះអាចប៉ះពាល់ដល់អាជីពនយោបាយរបស់គាត់។ ចៅក្រម យូ ប៊ុនឡេង បានសួរដោយស្ងាត់ៗថា តើវាជាការចាំបាច់ពិតប្រាកដមែនឬទេក្នុងការបញ្ចូលយោបល់នេះនៅក្នុងរបាយការណ៍...។ ដើម្បីបំពេញចិត្តគាត់ យោបល់នេះត្រូវបានដកចេញ។ ជាធម្មតា នេះជាការចាំបាច់ដើម្បីសម្រួលកុំឲ្យស្ថានការណ៍កាន់តែអាក្រក់ជាងនេះ (នៅទំព័រ១៧៦)

ច. ពីរបីខែក្រោយមក ហោ ណាំហុង ត្រឡប់មកពិភាក្សាលើបញ្ហានេះ ដោយបានផ្តល់យុត្តិកម្មអំពីការបដិសេធរបស់គាត់មិនផ្តល់សក្ខីកម្ម ដោយមានអំណះអំណាងផ្នែកច្បាប់មិនស្មោះត្រង់ និងបានថ្លែងដោយមិនមានការសង្ស័យអ្វីនៅក្នុងសន្និសីទសារព័ត៌មានថា ខ្ញុំបាន "បំពានច្បាប់" តាមរយៈការចុះហត្ថលេខាតែម្នាក់ឯងលើដីកាកោះហៅ៖

- អនុលោមតាមវិធានដែលបង្កើតឡើងដោយកម្ពុជា និងអង្គការសហប្រជាជាតិ ចាំបាច់ត្រូវមានហត្ថលេខាពីរ៖ ហត្ថលេខាមួយពីកម្ពុជា និងហត្ថលេខាមួយទៀតពីភាគីអង្គការសហប្រជាជាតិ។

ខ្ញុំឆ្លើយតបដោយសាមញ្ញថា វាមិនមានប្រយោជន៍ចំពោះចៅក្រមក្នុងការជជែកវែកញែកជាសាធារណៈជាមួយសាក្សីឡើយ។ ពិតណាស់ សារព័ត៌មានក្នុងស្រុកពុំភាន់ច្រឡំទេ និងបានរាយការណ៍ថា អំណះអំណាងនេះពុំមានអត្ថន័យសំខាន់។ ប៉ុន្តែការមិនមានភាពស្មោះត្រង់របស់មន្ត្រីរដ្ឋាភិបាលម្នាក់បានបង្កនូវភាពច្របូកច្របល់៖ នៅពេលគ្មានប្រតិបត្តិតបណាមួយ សេរីភាពនៃការធ្វើកិច្ចការរបស់ចៅក្រមអន្តរជាតិ អាចរងការប៉ះពាល់ដោយផ្ទាល់នៅពេលអនាគត។ យើងលើកយកបញ្ហានេះមកពិភាក្សាក្នុងចំណោមពួកយើង ហើយបានសម្រេចបញ្ជូនបញ្ហានេះទៅអង្គការសហប្រជាជាតិ ដោយសារតែយើងយល់ថា ការថ្លែងរបស់រដ្ឋមន្ត្រីរូបនេះបង្កើតជាបញ្ហាក្រមសីលធម៌ជាមូលដ្ឋាន។

ដូច្នេះចៅក្រម Silvia Cartwright ក្នុងនាមចៅក្រមអន្តរជាតិទាំងអស់ បានបញ្ជូនលិខិតមួយច្បាប់ទៅអ្នកស្រី Patricia O'Brien ទីប្រឹក្សាច្បាប់នៃអង្គការសហប្រជាជាតិ។ ចម្លើយរបស់គាត់ធ្វើឱ្យយើងខកចិត្ត។ អ្នកស្រី Patricia O'Brien និយាយយ៉ាងខ្លីថា "គាត់ក៏មានក្តីបារម្ភដូចយើងដែរ" ប៉ុន្តែបានកត់សម្គាល់ជាមួយនឹងការពេញចិត្តថា ការអធិប្បាយនានាក្រោយពីការថ្លែងរបស់រដ្ឋមន្ត្រី បានបំភ្លឺពីអង្គហេតុជាច្រើន។ ហេតុដូច្នេះ វាមិនចាំចាច់ឱ្យបញ្ហាវែងឆ្ងាយតទៅទៀតទេ។ តាមពិត បើឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រី សុខ អាន មិនបានបញ្ជាក់នាពេលថ្មីៗនេះថា រដ្ឋាភិបាលគាំទ្រ និងគោរពឯករាជ្យរបស់ អវតក? បើសិនជាអ្វីៗទាំងអស់ដែលបាននិយាយ ហើយបានធ្វើមែន នោះវានឹងមិនមានអ្វីដែលត្រូវព្រួយបារម្ភទេ។

យើងត្រូវតែទទួលយក "ការគាំទ្រ" បែបនេះ។ (ទំព័រ ១៧៩-១៨០)

III. ច្បាប់ជាធរមាន

ក. ការទទួលយកភ័ស្តុតាងថ្មីក្នុងដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខ

7. នៅក្នុងក្របខណ្ឌ អ.វ.ត.ក វិធាន ១០៤(១) និងវិធាន ១០៨(៧) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង ចែងអំពីការទទួលយកភ័ស្តុតាងថ្មីនៅក្នុងដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខ។ អនុលោមតាមវិធាន ១០៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង

អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល "ខ្លួនឯងអាចបើកការពិនិត្យលើភស្តុតាង និងស្វែងរកភស្តុតាងថ្មី"។ វិធាន ១០៨(៧) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង ចែងត្រង់ផ្នែកពាក់ព័ន្ធថា៖

> ភាគីអាចស្នើសុំបន្ថែមភស្តុតាងចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល យោងតាមវិធាន ៨៧(៣) បើសិនជាភស្តុតាងនោះមិនអាចរកបានក្នុងពេលសវនាការ ហើយដែលអាចជាកត្តាកំណត់នាំឱ្យឈានដល់ការធ្វើសេចក្តីសម្រេចនៅក្នុងសវនាការ។ សេចក្តីស្នើសុំបន្ថែមភស្តុតាងត្រូវបញ្ជាក់ឱ្យបានច្បាស់លាស់អំពីទំនាក់ទំនងដោយផ្ទាល់រវាងភស្តុតាងបន្ថែមថ្មីនោះ ជាមួយនឹងសំអាងហេតុជាក់លាក់ ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានលើក។

8. អង្គជំនុំជម្រះធ្លាប់បានអនុវត្តឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់ខ្លួនកាលពីមុនក្នុងការទទួលយកភស្តុតាងថ្មី អនុលោមតាមវិធាន ១០៨(៧) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង ទាក់ទងនឹងបណ្តឹងសាទុក្ខ ដែលបានប្តឹងប្រឆាំងនឹងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក្នុងសំណុំរឿង ០០១[14]។

IV. **ឧទ្ធិករណ៍**

ក. សំណើសុំភស្តុតាងបន្ថែមអាចទទួលយកបាន

9. អនុលោមតាមវិធាន ១០៨(៧) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង ចែងយ៉ាងច្បាស់អំពីសំណើសុំភស្តុតាងបន្ថែមនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល ក្នុងករណីភស្តុតាងបែបនេះ "ពុំអាចរកបាននៅមុនពេលជំនុំជម្រះ"។

10. បទសម្ភាសន៍របស់ចៅក្រម Cartwright ធ្វើឡើងនៅក្នុងខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១៣ ក្រោយពេលបញ្ចប់សវនាការលើភស្តុតាង។ បទសម្ភាសន៍នោះមានមតិយោបល់ផ្ទាល់ខ្លួនរបស់ចៅក្រមCartwright និងការពិពណ៌នាអំពីទង្វើរបស់សមាជិកដទៃទៀតនៃអង្គជំនុំជម្រះនេះ ដែលបញ្ហាទាំងអស់នេះមេធាវីការពារក្តីពុំបានដឹងឡើយនៅក្នុងអំឡុងពេលសវនាការ០០២/០១។ នៅពេលដែលមានការផ្តល់

---

[14] សំណុំរឿង ០០១/១៨-០៧-២០០៧-អ.វ.ត.ក/អ.ជ.ត.ក រឿងក្តី *រដ្ឋអាជ្ញា ទល់នឹង កាំង ហ្គេកអ៊ាវ* ឯកសារ F2/5/1 "សេចក្តីសម្រេចលើសំណើបន្ថែមរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីក្រុម១ សុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម" ចុះថ្ងៃទី ២៩ ខែ មីនា ឆ្នាំ ២០១១ ERN 00657389-00657391។ សំណុំរឿង ០០១/១៨-០៧-២០០៧-អ.វ.ត.ក/អ.ជ.ត.ក រឿងក្តី *រដ្ឋអាជ្ញា ទល់នឹង កាំង ហ្គេកអ៊ាវ* ឯកសារ F2/4 "សេចក្តីសម្រេចលើសំណើរបស់សហមេធាវីការពារក្តីជនជាប់ចោទ និងតំណាងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីក្រុម ១ ២ និង ៣ សុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម" ចុះថ្ងៃទី ២៥ ខែ មីនា ឆ្នាំ ២០១១ ERN 00656514-00656517។

បទសម្ភាសន៍នោះ ពាក្យសុំ ឬសេចក្ដីសន្និដ្ឋានបន្ថែម មិនត្រូវបានទទួលយកនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងឡើយ[15]។ ដូច្នេះបទសម្ភាសន៍នោះ "ពុំអាចរកបាននៅក្នុងពេលជំនុំជម្រះ" ឡើយ។

11. ទោះបីជាពុំមានលក្ខខណ្ឌតម្រូវពេលវេលាបន្ថែមនៅក្នុងវិធាន ១០៨(៧) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងក៏ដោយ ក៏ក្រុមមេធាវីការពារក្ដីកត់សម្គាល់ឃើញថា យោងតាមហេតុផលខាងលើ សម្ភារៈ/ឯកសារទាំងនេះត្រូវបានដាក់បញ្ចូលជាភ័ស្តុតាងតាំងពីដើមដំបូងរួចមកហើយ។ ភាគីទាំងអស់ពុំចាំបាច់ត្រូវការពេលវេលាបន្ថែមច្រើនដើម្បីអនុវត្តសិទ្ធិរបស់ពួកគេក្នុងការឆ្លើយតបនោះទេ[16]។

12. ទោះបីជាសៀវភៅរបស់ Lemonde អាចរកមើលបានតាមលក្ខណៈបច្ចេកទេស នៅមុនពេលបញ្ចប់សំណុំរឿង ០០២/០១ ក៏ដោយ ក៏មេធាវីការពារក្ដីបកស្រាយសេចក្ដីណែនាំមុនៗរបស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល ថាជាការស្នើឲ្យដាក់សំណើបន្ថែមឲ្យពិចារណាលើបញ្ហានេះនៅគ្រប់ករណីទាំងអស់[17]។ ដូចដែលបានកត់សម្គាល់ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបដិសេធ រួចហើយលើសំណើសុំឲ្យទទួលយកសៀវភៅរបស់ Lemonde នៅក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១[18]។ មេធាវីការពារក្ដីពុំបានដាក់បណ្ដឹងសាទុក្ខភ្លាមៗទៅអង្គជំនុំជម្រះនេះទេ ចាប់តាំងពី ខែ មីនា ឆ្នាំ ២០១៣ ដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងសៀវភៅរបស់ Lemonde។ ដូច្នេះ សំណើនេះត្រូវបានដាក់តាំង ពីដើមដំបូង ចាប់តាំងពីអង្គជំនុំជម្រះនេះបានអនុញ្ញាតឲ្យមេធាវីការពារក្ដីដាក់ "ពាក្យសុំបន្ថែម ដោយផ្អែកលើភ័ស្តុតាង និងទឡ្ហីករណ៍" ដែលបានបង្ហាញជូននៅក្នុងសំណើដំបូងរបស់មេធាវីការពារក្ដីស្នើសុំឲ្យទទួលយកសៀវភៅនោះជាភ័ស្តុតាង។

ខ. ភ័ស្តុតាងថ្មីអាចជាកត្តាកំណត់មួយនៅក្នុងការចេញសេចក្ដីសម្រេចក្នុងពេលជំនុំជម្រះ

13. ក្រុមមេធាវីការពារក្ដីកត់សម្គាល់ឃើញថា ខ្លួនអាចមានលទ្ធភាពបង្ហាញពេញលេញអំពីសារៈ

---

15 *សូមមើល* វិធាន ៨៦(២) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង។

16 ឯកសារ E189/3/1/8 "សេចក្ដីសម្រេចលើ "បណ្ដឹងសាទុក្ខភ្លាមរបស់ នួន ជា ប្រឆាំងនឹងសេចក្ដីសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងស្ដីពីសំណើសុំឲ្យមានចំណាត់ការជាបន្ទាន់តាមវិធាន ៣៥" ចុះថ្ងៃទី ២៥ ខែ មីនា ឆ្នាំ ២០១៣ កថាខណ្ឌ ១០-១១។

17 សូមមើល កថាខណ្ឌ ០១ *ខាងលើ*។

18 ឯកសារលេខ E280/2/1 "សេចក្ដីសម្រេចលើសំណើសុំលើកទីពីររបស់ ខៀវ សំផន អនុលោមតាមវិធាន ៨៧(៤) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងសុំឲ្យទទួលយកអត្ថបទដកស្រង់ចេញពីសៀវភៅរបស់អតីតសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត LEMONDE (ឯកសារ E280/2)" ថ្ងៃទី ១៣ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០១៣។

សំខាន់នៃឯកសារទាំងពីរនេះចំពោះសេចក្ដីសម្រេចនានាដែលបានធ្វើឡើងក្នុងពេលជំនុំជម្រះ នៅក្នុងបណ្ដឹងសាទុក្ខមួយផ្នែកប្រឆាំងនឹងសាលក្រមចុងក្រោយ។ (ដើម្បីជាការដាស់តឿន) ក្រុមមេធាវីការពារក្ដីដាក់សំណើសុំនៅក្នុងពេលនេះដើម្បីធានាថា គ្មានភាពចម្រូងចម្រាស់លេចឡើងអំពីបញ្ហាពេលវេលានោះទេ។ ក្រុមមេធាវីការពារក្ដីសន្និដ្ឋានថា សារៈសំខាន់នៃឯកសារទាំងពីរនេះបង្ហាញច្បាស់ថា លក្ខខណ្ឌតម្រូវនៃវិធាន ១០៨(៧) ត្រូវបានបំពេញត្រឹមត្រូវ ផ្អែកលើទឡ្ហីករណ៍សង្ខេបដែលបានបង្ហាញនៅក្នុងនេះ។ ទោះបីជាយ៉ាងនេះក្ដី ប្រសិនបើអង្គជំនុំជម្រះសន្និដ្ឋានខុសពីនេះ ឬសម្រេចថា សំណើសុំនេះ ល្អបំផុត ត្រូវធ្វើរួមគ្នាជាមួយនឹងសារណាបណ្ដឹងសាទុក្ខ នោះក្រុមមេធាវីការពារក្ដីសូមរក្សាសិទ្ធិលើកសំណើសុំនេះជាថ្មីម្ដងទៀតនៅក្នុងពេលនោះតែម្ដង។

i. បទសម្ភាសន៍របស់ចៅក្រម Cartwright

14. បទសម្ភាសន៍របស់ចៅក្រម Cartwright រួមមាន សេចក្ដីថ្លែងការណ៍ជាច្រើនដែលសម្ដែងនូវការរិះគន់ខ្លាំងៗដល់បក្សកុម្មុយនីស្ដកម្ពុជា ដូចជា ការអះអាងរបស់លោកស្រីដែលថា "ខ្មែរក្រហមបានលុបបំបាត់ចោលបញ្ញាវន្ត" និងការបន្ទុះបង្អាប់ទៅលើការជឿជាក់នៃសក្ខីកម្មរបស់ នួន ជា ដែលបានធ្វើឡើងនៅពេលសវនាការ។ សេចក្ដីថ្លែងការណ៍ទាំងនេះ ត្រូវបានធ្វើឡើងជាសាធារណៈនៅមុនពេលការប្រកាសសាលក្រមក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១ ដូច្នេះហើយវាពាក់ព័ន្ធនឹងក្ដីបារម្ភដ៏សមហេតុផលរបស់សាធារណជនអំពីភាពលម្អៀងរបស់លោកស្រីប្រឆាំងទៅនឹងបក្សកុម្មុយនីស្ដកម្ពុជា និង នួន ជា។ បទសម្ភាសន៍នេះក៏ពិពណ៌នាផងដែរអំពីកង្វះខាតសមត្ថភាពរបស់ភាគីជាតិនៃអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ក្នុងការវាយតម្លៃទៅលើភ័ស្ដុតាងដោយអនាគតិ ដោយមិនយោងទៅលើបទពិសោធន៍ផ្ទាល់ខ្លួនរបស់ពួកគាត់នៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យឡើយ។ យោងតាមចៅក្រម Cartwright ចៅក្រមកម្ពុជាគ្រហឹមដោយខឹងសម្បាទៅនឹងសក្ខីកម្មដែលគាំទ្រ នួន ជា និង បញ្ចេញទឹកមុខ "យ៉ាងក្រៀមក្រំ" ទៅនឹងភ័ស្ដុតាងដោះបន្ទុករបស់សាក្សី "ដែលមានទស្សនៈគាំទ្រជនជាប់ចោទ"។ ចៅក្រម Cartwright ពិតជាគ្មានក្ដីបារម្ភអ្វីឡើយចំពោះប្រតិកម្មទាំងនេះដោយសារតែវាជា "រឿងសាមញ្ញ បើប្រៀបធៀបទៅនឹងអ្វីដែលពួកគាត់អាចនិយាយចេញមក និងអាចធ្វើបាន"។

15. អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបដិសេធការជំទាស់របស់មេធាវីការពារក្ដី ពាក់ព័ន្ធនឹងឯករាជ្យភាពនិងអព្យាក្រឹតភាពរបស់អង្គជំនុំជម្រះ និងបានសម្រេចថា អង្គជំនុំជម្រះនឹង "មិនធ្វើការពិចារណាលើព័ត៌មានដែលមិនពាក់ព័ន្ធ និងដែលមិនបានដាក់នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះ ដោយអនុលោមតាម

វិធាន ៨៧ នៃវិធានផ្ទៃក្នុងនោះឡើយ”[19]។ បទសម្ភាសន៍របស់ចៅក្រម Cartwright បង្ហាញថា សេចក្តីសន្និដ្ឋាននេះមានវិការៈ ដូច្នេះហើយអាចជាកត្តាកំណត់មួយក្នុងពេលជំនុំជម្រះ។

ii. សៀវភៅ Lemonde

16. សម្រាប់ហេតុផលដូចគ្នាយ៉ាងច្រើនដែលមេធាវីការពារក្តីធ្លាប់បានគូសបញ្ជាក់កាលពីលើកមុនរួចមកហើយនោះ[20] សៀវភៅ Lemonde ផ្តល់នូវការគាំទ្រយ៉ាងខ្លាំងចំពោះការអះអាងរបស់មេធាវីការពារក្តីដែលថា ការជ្រៀតជ្រែកផ្នែកនយោបាយបានប៉ះពាល់ដល់សិទ្ធិរបស់ នួន ជា ក្នុងការទទួលបាននូវការជំនុំជម្រះទោសដោយឯករាជ្យ និងដោយមិនលម្អៀង។ បទពិសោធន៍របស់ចៅក្រម Lemonde ជាសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត បញ្ជាក់គាំទ្រ និងបន្ថែមទៅលើសេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់ចៅក្រម Kasper ដែលថា “ភាពមិនប្រក្រតី និងស្ថានភាពមិនដំណើរការយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរនេះ” កំពុងតែកើតមាននៅ អ.វ.ត.ក ដែលនេះគឺជា “ការរំលោភលើការអនុវត្តនីតិវិធីត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់ និងដំណើរការល្អនៃកិច្ចការរដ្ឋបាលរបស់តុលាការ”[21]។ ចំណុចសំខាន់ជាច្រើន នៃសៀវភៅរបស់ចៅក្រម Lemonde មានភាពប្រហាក់ប្រហែលទៅនឹងបទពិសោធន៍របស់ចៅក្រម Kasper រួមទាំងការរិះគន់របស់គាត់ត្រង់ៗទៅលើចៅក្រម ប៊ុនឡេង[22] ការបដិសេធរបស់បុគ្គលិក ជាតិមិនអនុវត្តតួនាទីរបស់ខ្លួន[23] និងការអនុវត្តរបស់តុលាការមិនត្រឹមត្រូវ និង *ហួសដែនអំណាច*[24] ដែលប្រការទាំងអស់នេះបង្ហាញថា លក្ខខណ្ឌតម្រូវជាមូលដ្ឋាននៃវិធានច្បាប់ជាទម្លាប់ មិនត្រូវបាន គេយកចិត្តទុកដាក់ឡើយនៅ អ.វ.ត.ក។

17. ការពិតដែលថា ភាពមិនប្រក្រតីទាំងនេះ កើតឡើងមុនការកាន់មុខតំណែងរបស់ចៅក្រម Kasper និងមានវិសាលភាពគ្របដណ្តប់រហូតទៅដល់ការចាប់ផ្តើមដំបូងនៃតុលាការនេះ បដិសេធមូលដ្ឋាន

---

[19] សាលក្រមសំណុំរឿង ០០២/០១ កថាខណ្ឌ ៤៣។

[20] ឯកសារលេខ **E189/3/1/7** “សំណើសុំពិចារណាភ័ស្តុតាងបន្ថែម” ថ្ងៃទី ១៥ ខែ មីនា ឆ្នាំ ២០១៣។

[21] សំណុំរឿងលេខ ០០៣/០៧-០៩-២០០៩/អ.វ.ត.ក-ក.ស.ច.ស និង ០០៤/០៧-០៩-២០០៩/អ.វ.ត.ក-ក.ស.ច.ស ឯកសារលេខ **D38** “កំណត់សម្គាល់របស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតបម្រុងអន្តរជាតិផ្ញើជូនភាគី ស្តីអំពីភាពមិនអាចដំណើរការបានដ៏ធ្ងន់ធ្ងរ នៅក្នុង អ.វ.ត.ក ដែលរារាំងការបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរឲ្យបានសមស្របក្នុងសំណុំរឿង ០០៣ និងសំណុំរឿង ០០៤” (“កំណត់សម្គាល់របស់Kasper”) ថ្ងៃទី ២១ ខែ មីនា ឆ្នាំ ២០១២ កថាខណ្ឌ ១។

[22] កំណត់សម្គាល់របស់ Kasper កថាខណ្ឌ ១០-១៧។

[23] កំណត់សម្គាល់របស់ Kasper កថាខណ្ឌ ៣៣-៣៨, ៤៤-៥០។

[24] កំណត់សម្គាល់របស់ Kasper កថាខណ្ឌ ២៨-៣២

នៃយុត្តិសាស្ត្ររបស់ អ.វ.ត.ក ទាក់ទិននឹងឯករាជ្យភាពរបស់តុលាការ ដែលថា ភាពមិនប្រក្រតីនានានៅក្នុងសំណុំរឿង ០០៣ និង ០០៤ មានលក្ខណៈខុសគ្នា និងពុំមានអានុភាពលើសំណុំរឿង ០០២ ឡើយនោះ[25]។ សាលក្រមសំណុំរឿង ០០២/០១ បានបដិសេធទឡ្ហីករណ៍ទាំងអស់របស់មេធាវីការពារក្តី ទាក់ទិននឹងឯករាជ្យភាព និងអព្យាក្រឹតភាព ដោយផ្អែកទៅលើយុត្តិសាស្ត្រជាធរមាននេះ[26] ឬបើមិនដូច្នេះទេ មិនបានដោះស្រាយបញ្ហាទាំងនេះឡើយ[27]។ អាស្រ័យហេតុនេះ សៀវភៅ Lemonde អាចតែជាកត្តាកំណត់មួយនៅក្នុងការធ្វើសេចក្តីសម្រេចទាំងអស់ក្នុងពេលជំនុំជម្រះ។

គ. អង្គជំនុំជម្រះមានអន្ទានុសិទ្ធិពិនិត្យលើគ្រប់ភស្តុតាងទាំងអស់

18. ក្នុងករណីដែលអង្គជំនុំជម្រះសម្រេចថា លក្ខខណ្ឌតម្រូវនៃវិធាន ១០៨(៧) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង មិនត្រូវបានបំពេញ ទាក់ទិននឹងបទសម្ភាសន៍របស់ចៅក្រម Cartwright ឬសៀវភៅ Lemonde នោះ មេធាវីការពារក្តីកត់សម្គាល់ថា វិធានផ្ទៃក្នុងចែងយ៉ាងច្បាស់ដោយផ្តល់អំណាចឱ្យអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលធ្វើការពិនិត្យលើគ្រប់ភស្តុតាងទាំងអស់[28]។ មេធាវីការពារក្តីអះអាងថា យោងទៅលើហេតុផលដែលបានបញ្ជាក់ជូនខាងលើ ឯកសារទាំងពីរមានសារៈសំខាន់ណាស់ចំពោះការធ្វើសេចក្តីសម្រេចនៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចជាច្រើនរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ដែលប្រឈមនឹងការប្តឹងសាទុក្ខនា រួមទាំងសាលក្រមសំណុំរឿង ០០២/០១ ផង។ ដោយសារតែនៅពេលបច្ចុប្បន្ននេះ ឯកសារទាំងពីរនេះមិនត្រូវបានទទួលយកជាភស្តុតាងក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១ នោះឯកសារទាំងពីរនេះសមនឹងទទួលបានការទទួលស្គាល់ជាភស្តុតាង អនុលោមតាមវិធាន ១០៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង។

V. សេចក្តីសន្និដ្ឋាន និងដំណោះស្រាយ

---

25 *សូមមើល* ឧទាហរណ៍ ឯកសារលេខ **E189/3** "សេចក្តីសម្រេចលើសំណើសុំឱ្យមានវិធានការជាបន្ទាន់ដោយអនុលោមតាមវិធាន ៣៥ នៃវិធានផ្ទៃក្នុង" ថ្ងៃទី ២២ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១២ កថាខណ្ឌ ៩-១០។

26 សាលក្រមសំណុំរឿង ០០២/០១ កថាខណ្ឌ ៤៣។

27 ឯកសារលេខ **E295/6/3** "សារណាបញ្ចប់ការពិភាក្សាដេញដោលរបស់ នួន ជា ក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១" ថ្ងៃទី ២៦ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ២០១៣ កថាខណ្ឌ ៨០-៨២ (លើកឡើងនូវការជំទាស់ជាច្រើនទៅនឹងឯករាជ្យភាពរបស់តុលាការ ដែលមិនត្រូវបានដោះស្រាយដោយផ្ទាល់ដោយអង្គជំនុំជម្រះឡើយ)។

28 *សូមមើល* វិធាន ១០៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង។

19. ហេតុដូច្នេះ មេធាវីការពារក្តីស្នើសុំឱ្យមានការទទួលយកឯកសារខាងក្រោមជាភស្តុតាង៖

ក. វីដេអូនៃបទសម្ភាសន៍របស់ចៅក្រម Cartwright ដែលធ្វើឡើងនៅឯវិទ្យាស្ថាន Aspen ក្នុងខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១៣ ដោយមានលេខឯកសារ E305/12.38R និង

ខ. សម្រង់ចេញពីសៀវភៅ Lemonde ដែលមានលេខឯកសារ E189/3/1/7.1.1, E189/3/1/7.1.2, E189/3/1/7.1.3 និង E189/3/1/7.1.4។

សហមេធាវីការពារក្តី នួន ជា

សុន អរុណ Victor KOPPE